

TEHNIKA I STRATEGIJA

U septembarskom broju francuskog časopisa „Revue militaire générale” od prošle godine izišao je uvodnik generala Galoa pod gornjim naslovom.¹

U prvom delu, kroz letimičan istorijski presek razvoja pojedinih pronalazaka u oblasti naoružanja, autor ističe kako nas istorija poučava da su mnogi skromni izumi, upoređeni sa onima koji danas preokupiraju čovečanstvo (autor misli na nuklearnu energiju — prim. V. H.), imali ogromne političke i društvene posledice.

Tako, na primer, minijaturizacijom vatrenog oružja, kako bi se to sada reklo, tj. uvođenjem u napružanje puške, a zatim i musketa (kratke puške), pored sprava za bacanje kamenâ, Evropa je znatno povećala troškove vojne sile i utrla put velikim nacionalnim armijama. Tokom mnogih godina ratovi su menjali mapu sveta. Posmatrajući sa istorijske udaljenosti i upoređujući sa uslovima u kojima bi nuklearna oružja danas bila upotrebljena, autor je mišljenja da je ratna veština tokom nekih pet vekova malo evoluirala. I pored Vobana, Fridriha Velikog, Gibera, Napoleona, Foša i Ajzenhauera, rat je zadržao mnoge konstante. Voban je jednog momenta dao prednost odbrani; Fridrih Veliki je otkrio odlučujuć uticaj koncentracije vatre; Napoleon je prebacivao svoje armije sa jednog kraja Evrope na drugi, ojačavajući vatru pokretom — kako je on to sam govorio. Kasnije je uvođenje mitraljeza primoralo borce da se ukopavaju i armije su se imobilisale — sve dok im tenk nije povratio pokretljivost. Zatim je avion, udružen sa tenkom, znatno povećao pokretljivost i vatrenu moć i napad je dobio prevagu nad odbranom.

Međutim, oduvek je bilo potrebno prikupiti što više boraca, od kojih je svaki raspolagao relativno slabom moći razaranja. Bilo da nose pušku, voze tenk, pilotiraju avionom ili su članovi posade nekog ratnog broda, ljudi su samo „vektori” — nosači još uvek ograničene individualne vatrene moći. Stoga su zaraćene strane morale da sakupljaju mi-

¹ *Technique et stratégie*, par le Général P. M. Gallois, *Revue militaire générale*, Francuska, septembar 1969. god.

S obzirom na interesantnost autorovih razmatranja i zaključaka donosimo nešto skraćenu verziju članka — bez ikakvog komentara sa naše strane, iako se sa izvesnim njegovim stavovima ne moramo složiti. — Prim. V. H.

lione ljudi, opremajući ih desetinama hiljada topova, tenkova i aviona — da bi pobedile jedna drugu.

Sve do 1945. godine razvoj naoružanja ispoljavao se u promenama koje nisu mnogo uticale na prirodu oružanih sukoba niti tradicionalne uzuse međunarodne politike. Međutim, fisija teških atoma u toj godini i, nekoliko godina kasnije, lakih atoma preokrenula je iz temelja sve što su vekovi do tada stvorili.

Pod zaštitom novog nuklearnog oružja, SAD su žurno i u masi demobilisale ljudstvo posle drugog svetskog rata, nadajući se da je na pomolu opšti i trajan mir.

Zatim autor — general Galoa — pominje uticaj i ulogu SSSR u istočnoj Evropi posle rata, kako je došlo do stvaranja Severnoatlantskog pakta i ističe nekoliko prelomnih godina u tom posleratnom periodu koje su umnogome uticale na odnose SAD i SSSR, kao i na promenu njihovih strategijskih koncepcija. To bi, ukratko, bile sledeće godine:

1949. god. — kada je SSSR počeo da sa SAD deli monopol nad nuklearnim eksplozivom. No, razlika između njih je bila još uvek velika. Zahvaljujući svom položaju u okviru NATO-a, SAD su mogle zadati udarac u srce SSSR-a, dok ovaj nije mogao dostići američku teritoriju. Stoga su se, počev od 1954. god SAD i angažovale u bezuslovnoj zaštiti svojih evropskih saveznika. S obzirom na to što bi ostale van domašaja eventualnih ratnih dejstava, SAD nisu mnogo reskirale davanjem ovakve garancije;

1957. god. — kada je Hruščov objavio da njegova zemlja raspolaže dalekometnim balističkim raketama osposobljenim da prenesu nuklearno punjenje na daljinu od nekoliko hiljada kilometara. Mnogi nisu verovali u to, računajući da se radi o propagandnoj i preuranjenoj najavi nečega što će kasnije biti realizovano u SSSR-u; međutim, Rusi su u oktobru iste godine lansirali svog Sputnika 1 i time dokazali da su ovladali tehnikom lansiranja balističkih raketa;

1959. god. — kada SAD prvi put javno priznaju da je „ranjiva” i sama njihova teritorija. U slučaju sukoba sa SSSR-om više se ne bi radilo samo o slanju moćnih ekspedicionih snaga preko okeana da bi se borile na tuđoj zemlji, već o tome da se sopstvena teritorija — do tada van domašaja ratnih dejstava — izloži razaranju.

Spoljna politika SAD nastojala je da se prilagodi novim strategijskim uslovima. Predsednik Kenedi je pokušao da izmeni način eventualnog američkog angažovanja u Evropi. On ne može više da garantuje svojim saveznicima bezuslovnju zaštitu, već samo sigurnu zaštitu pod izvesnim ulovima. Što se tiče bezbednosti Evrope, Kenedi izjavljuje da će se odluke SAD u tom pogledu ubuduće zasni-
vati na „vremenu za razmišljanje i izboru sredstava”. Vašington želi da izmeni ranije date političke i vojne direktive Glavnoj komandi savezničkih snaga u Evropi. Smatra se da od sada treba da postoje dva aršina — s obzirom na to što je nuklearno oružje u principu rezervisano za zaštitu teritorije zemlje koja ga poseduje, a da je klasično oružje dovoljno da zaštiti teritorije savezničkih zemalja. Podela je jasna i sve je nuklearne sile prihvataju — manje ili više — otvoreno.

Godinu dana kasnije slučaj sa Kubom očigledno će pokazati korenitnu promenu tradicionalnih političkih uzusa. Pokušaj da se upotrebi sila

učinio je da javno mnenje u svetu shvati da ne postoji razlog — osim ako bi se radilo o nacionalnoj egzistenciji — koji bi opravdao razmenu termonuklearnih udara. Nedostatak smelosti da se snagom rešavaju ozbiljni sporovi koji mogu direktno suprotstaviti dve nuklearne sile nametnuo je pregovore između njih i mirnu koegzistenciju.

Kriz^a oko Kube privukla je pažnju po jednom najmanje poznatom aspektu nove strategije, tj. da kvalitativna i kvantitativna nadmoćnost u nuklearnim oružjima pruža samo relativno preimućstvo. Sa arsenalom 20—30 puta većim nego što ga imaju Rusi, Amerikanci su se ipak morali odreći svog cilja na Kubi — zbacivanja Fidela Kastro, dok su Sovjeti, u očigledno inferiornom položaju u vojnom pogledu, ostvarili svoju težnju — održavanje Kastrovog režima.

Posle Kube došlo je do pregovora između Rusa i Amerikanaca; ti odnosi su se razvili do te mere da su lideri dvaju velikih blokova, u roku od nekoliko godina, prešli sa neprijateljstva na međusobno popuštanje, a sa popuštanja na sporazumevanje, što svedoči pakt potpisan u Moskvi 1963. god. i zajednički projekt ugovora o neširenju nuklearnog oružja. Kako se ovi sporazumi nisu slagali uvek sa interesima zemalja — saveznica Vašingtona i Moskve, nije ništa iznenađujuće da je ovaj sporazum između „velikih“ izazvao pukotinu, ako ne i labavljenje blokova — s obzirom na to što se Kina odvojila a, u izvesnoj meri, i Francuska. Na Istoku kao i na Zapadu ne postoji više monolitnost pozadi jedne sve neizvesnije vojne zaštite.

Postavlja se pitanje kakvo je stvarno to novo naoružanje čija je pojava na međunarodnoj sceni izazvala tolike političke i diplomatske posledice. Ono je skorašnje, dakle nedovoljno poznato kako po svojoj suštini tako i po svojim protivrečnostima. Smatra se da je atomska revolucija, stara samo dvadesetak godina, sačuvala izvesne tajanstvenosti i da su državnici, a utoliko pre javno mnenje, slabo shvatili šta ona znači.

Novo naoružanje se, uglavnom, svodi na eksploziv i njegov nosač (vektor). Oba imaju sasvim izuzetne karakteristike. Teorijski gledano, moć nuklearnog oružja je neograničena. Praktično, svaka od nuklearnih glava u stanju je da razori najprostranije gradove. Pre deset godina Čarl Hič, koji je dugo rukovodio američkim vojnim kreditima, napisao je u svom poznatom delu:

„Mi očigledno ulazimo u jedno novo doba u kome bi jedna bomba bila dovoljna da razori područje nekog velikog grada, što znači da bi normalno jedna ili, u izvesnim slučajevima, dve ili tri bombe razorile područje metropole“.

U okviru današnje civilizacije ljudi su, više nego ikada, upućeni na to da se udružuju da bi radili, proizvodili i trošili te proizvode. Nijedna zemlja ne može izmaći tome pravilu — sakupljanju ljudi i njihovih dobara u odgovarajuće aglomeracije. Ti gradski centri, značajni za sve oblike progressa (naučni, industrijski, ekonomski ili društveni) relativno su malobrojni. Ako se kod velikih zemalja računaju, na primer, na 54 u SAD, na 50 u SSSR-u i 52 u NR Kini, kod malih zemalja — Švajcarske, Belgije i Holandije na svega 5—6. Pred nuklearnom pretnjom ove zemlje, tako različite po veličini, u istom su odnosu ranjivosti kao što

je i odnos broja ključnih ciljeva na teritoriji svake od njih. Smatra se da su u pogledu ranjivosti sve zemlje prilično izjednačene, pošto je malena Švajcarska samo deset puta ranjivija od ogromne Kine. Međutim, za jednog potencijalnog agresora, koji raspolaže arsenalom od 200 balističkih raketa, skoro i da nema razlike — kada uzme u obzir samo ranjivost svoje žrtve — da li će baciti 50 raketa na Kinu ili 5—6 na Švajcarsku.

Razorna moć nuklearne vatre ima značajne posledice i to:

a) ljudska dobra svake vrste, nagomilana kao rezultat rada na površini zemlje, mogu biti ranjiva samo nekim novim oružjima; nikada ova dobra, bilo da se radi o gradovima, izvorima energije, komunikacijama, nisu bila tako razorljiva kao što su sada;

b) nikakva prethodna mobilizacija, sa upadljivim pripremama, ne bi bila potrebna radi prikupljanja sredstava za agresiju. Samo mali deo iz postojećih arsenala bio bi dovoljan i uništavanje izvora jedne zemlje moglo bi se izvršiti zahvaljujući potpunom iznenađenju.

Što se tiče nosača nuklearnog oružja — kada je u pitanju balistička raketa — on ima, bar u vojnom pogledu, ove tri karakteristike:

a) u pogledu daljine dometa vektor (nosač) može dostići tri četvrtine dužine zemljinog meridijana, čak i više ako bi bilo potrebno; tu svoju dugu putanju prelazi za nekoliko desetina minuta, dostižući najvišu tačku na visini od više stotina kilometara iznad zemlje. Iz toga proizilazi jedno naglo sažimanje odstojanja, dok prirodne prepreke, okeani, planine, pustinje, kao i atmosferski uslovi, gube svaki značaj;

b) njegova brzina je velika, jer se nešto ranije nego što ponovo uđe u atmosferu može kretati 15 ili 20 puta brže od zvuka, tj. 15.000 — 20.000 km/č. Ta velika brzina čini da je organizovanje odbrane od takvih oružja (njihovo odbijanje) jako teško. Na njihovoj strani je i sam prirodni zakon Zemljine teže. Ako postoje 100% izgledi da jednom lansirana balistička raketa padne na zemlju, uglavnom u pravcu cilja, ni u kom slučaju — ističe autor — ne postoji tako veliki procenat verovatnoće da bi jedno protivraketo oružje pogodilo svoj cilj — raketu. Balističke rakete sa više bojevih glava uskoro će se priključiti skali nuklearnih oružja velikih sila. Putanje napadnih raketa mogu biti veštačkim putem promenjene i kao što bi bila dovoljna samo jedna salva raketa da bi se jedna velika zemlja zbrisala sa geografske karte, tako ne postoji mogućnost usavršavanja odbrambenog (protivraketo) sistema i njegovog postepenog prilagodavanja performansama protivnikovih balističkih oružja. Najzad, loše se gleda na zemlju koja pristupa velikim opitima i, protiv eventualne upotrebe jedne salve raketa sa nuklearnim punjenjem, priprema salvu protivraketo raketa, takođe snabdevenih nuklearnim glavama. Isto tako, teško se može zamisliti da neka vlada preuzme jednog dana rizik da izazove lansiranje balističkih raketa protivu svoje zemlje — računajući na kvalitete presretanja svog protivraketo sistema, koji nikada ne bi bio isproban u uslovima bliskim onim stvarnim. Mogućno je da će se to i postići jednoga dana, ali je, po mišljenju autora, vrlo verovatno da će još za dugo, možda nekih dvadesetak godina, protivraketo odbrana ostati jako neizvesna da bi se zanemarila pretnja od raketa;

c) tačnost raketa se svakim danom poboljšava. Od dve rakete upućene u pravcu jednog cilja na odstojanju 10.000 km postoji 90% verovatnoće da će jedna od njih pasti na 2—3 km od određenog mesta. Ova „netačnost” nema posledica kada je cilj neka varoš čije je prostranstvo deset puta veće od ovog skretanja, jer rejon razaranja nuklearnog eksploziva tako prenetog na 10.000 km na svaki način nadoknadije „grešku” od tih 2—3 km.

Iz ove tri karakteristike proizilazi da bi ubuduće, kako to ističe autor, svaki nepokretan cilj čije su geografske koordinate poznate — a to je upravo slučaj sa jednim naseljenim mestom — mogao biti razoren sa bilo koje tačke na Zemlji, što znači da još za dugo neće postojati nikakva odbrana (zaštita) od raketa.

Međutim, kombinacija nuklearno punjenje — nosač (vektor) ima jednu još presudniju karakteristiku: kompaktnost (zbijenost) nuklearnog eksploziva. Ova kompaktnost, odnosno njegova „minijaturizacija” ima dve posledice.

Prvo, nuklearna oružja mogu se učiniti gotovo neranjivim ako se stave u stanje stalnog kretanja kroz atmosferu (pomoću aviona — bombardera), kroz okeane (u podmornici), pa čak i kroz kosmos (korišćenjem veštačkih satelita). Tu neranjivost novog naoružanja treba uporediti sa vrlo velikom ranjivošću ljudskih dobara.

Pojava **gotovo neranjivog oružja** za masovno razaranja menja jednu koncepciju staru koliko i oružani sukobi, koja nikada nije bila osporavana: do juče trebalo je uništiti oružane snage da bi se osvojila razna ljudska dobra; danas, i ubuduće, u nedostatku moći da se unište „snage”, kako bi se zatim prisvojila „dobra”, išlo bi se na uništavanje dobara, dok bi snage, neranjive, silom prilika bile pošteđene. Tako preokrenuti ciljevi rata dovode, po mišljenju autora, do apsurdna.

Ako je cilj rata oduvek bio zauzimanje protivnikovih dobara — ili ređe njihovo neutralisanje — uništavanje njegovih oružanih snaga bilo je sredstvo za postizanje toga. Oružani sukob imao je izvesnu svoju logiku i Klauzevic nije propustio da podvuče njegove veze sa politikom čiji je on bio samo nastavak. Međutim, ako su oružane snage, sa pojavom nuklearnih oružja (tako reći neranjivih zahvaljujući kompaktnosti — zbijenosti eksploziva), postale neuništive, a da samo ljudska dobra, tj. ciljevi sukoba, mogu biti uništeni, onda pribegavanje oružanoj snazi — po mišljenju autora — gubi svaku razumnu opravdanost.

Zbog toga je očigledno da se — u sadašnjim uslovima (vojnim i tehničkim) — ne može čak ni predviđati direktan oružani sukob između nuklearnih sila. Isto tako, pred jednom silom opremljenom nuklearnim oružjem vojni savezi gube delimično svoju efikasnost. Sklopiti vojni savez znači odlučiti se, hladnokrvno i potpuno svesno, na sporazum radi eventualne upotrebe oružane sile ako, nekim slučajem, ciljevi savezništva ne bi mogli biti ostvareni mirnim putem. Takav sporazum se, ističe autor, više ne može zamisliti, pošto bi mogao dovesti do najnerazumnijeg vođenja rata, izmene nuklearnih udara i samoubistva zaraćenih strana.

Druga posledica ove „minijaturizacije” nuklearne energije jeste da su zemlje koje je poseduju već odavno odustale od toga da se brane,

kao nekada, počev od nacionalnog tla. One su pribegle jednom indirektnom sistemu bezbednosti stavljajući svoja oružja u međunarodni prostor, bilo da se radi o atmosferi, okeanima ili kosmosu.

Na taj način kompaktnost nuklearnog eksploziva, smanjena veličina vektora (nosača) koji ga prenose, ograničen broj oružja potrebnih za izvršenje ogromnih razaranja, oduzimaju velikim državama privilegiju koju im je davala veličina njihove teritorije, kao i njihov geografski položaj. Osim toga, činjenica da svi narodi imaju ista prava u korišćenju međunarodnog prostora — kosmosa, radi obezbeđenja svoje sigurnosti, uvodi jedan novi faktor — izjednačavanje moći — što se ne dopada velikim silama.

Moć, odbrana i zavisnost. Vekovima je važila ista jedinica mere pri određivanju vojne moći država i postavljanju njihove hijerarhije: računao se broj vojnika i njihova oprema. Sa XX vekom i industrijalizacijom oružanih sukoba dovoljno je bilo računati, s jedne strane, broj ratnih brodova, topova, tenkova i aviona, a, s druge, boraca da bi se odredilo mesto jedne zemlje među vojnim silama.

Pojava novih oružja odbacuje taj postupak. Ne postoji više, po mišljenju autora, samo jedna hijerarhija moći po kojoj se ranžiraju sve zemlje, već više uporednih hijerarhija, postavljenih na različitim osnovama.

Uprošćeno, autor sve zemlje ranžira u tri velike kategorije. Prva od njih obuhvata zemlje sposobne da sprovode politiku sile, tj. da u isti mah obezbede sopstvenu sigurnost i da intervišu s oružjem van svojih granica da bi zaštitile „periferne” interese — u odnosu na celinu svoje nacionalne teritorije koja se smatra vitalnim interesom. U drugoj kategoriji su zemlje koje mogu samo da obezbede sopstvenu zaštitu, ali čiji su izvori nedovoljni da bi išle u neku spoljnu avanturu. Ove zemlje mogu sprovoditi jedino odbrambenu politiku. Preostaju ostale zemlje čija ljudska i materijalna sredstva ne omogućuju ovima ni da obezbede integritet svog tla u svima prilikama, niti da vode potpuno nezavisnu politiku u odnosu na zemlje prve kategorije. Čak i kada su potpuno neutralne, ove zemlje prihvataju, u okviru nekog od sektora svog nacionalnog života, izvesnu zavisnost u odnosu na zemlje prve kategorije.

U prvu kategoriju danas se ubrajaju jedino SAD i SSSR — jer raspolažu dovoljnim sredstvima da mogu sebe nametnuti drugima kao „svetilište” i u isti mah, ako je potrebno, s oružjem se boriti u spoljnim sukobima. Zahvaljujući svojim nuklearnim arsenalima SAD i SSSR su u mogućnosti da spreče onoga ko bi se usudio da napadne njihovu nacionalnu teritoriju. Sadašnja politika uzajamnog nuklearnog odvratanja ovih dveju sila dobija svoj potpuni smisao samo u njihovom odnosu jedne prema drugoj. Već sutra, sa pojavom Kine odvratanje će biti stavljeno na probu u odnosu na jednu dopunsku pretnju. Međutim, ove dve sile mogu takođe pribegavati i klasičnom ratu — pod uslovom da se odreknu direktnog međusobnog sukoba — kako bi sebi obezbedile odgovarajuće prednosti na štetu trećih. Što se tiče ljudstva i opreme, ove dve sile su, po mišljenju autora, sposobne da upotrebe značajne ekspedicione korpuse namenjene za borbu „klasičnim oružjem” u peri-

fernim ratovima, a koje bi eventualno mogle i izgubiti a da time ne bude ugrožena egzistencija njihovih zemalja (slučaj SAD u Vijetnamu).

Kod zemalja prve kategorije (za sada SAD i SSSR) arsenal novog naoružanja samo je pridodat ranijem i njihove se politike — u odnosu na to novo oružje — podudaraju, stavljajući obe velike sile u zavidan položaj zemalja — „svetilišta”, zaštićenih od svake agresije, ali istovremeno sposobnih da nastave svoje odgovarajuće političke akcije u vidu pripremanja, a ponekad i upotrebe, klasičnih oružanih snaga.

Na zaštitu teritorije svojih zemalja od nuklearne pretnje SAD i SSSR određuju, ističe autor, samo deseti, čak i osmi deo sredstava namenjenih za njihovo nuklearno naoružanje, dok im najznačajniji deo vojnog budžeta ide na velike oružane snage klasičnog tipa, namenjene za „periferne sukobe”. U odnosu jedne prema drugoj, obe ove zemlje su dovedene u status quo i do nuklearnog imobilizma, dok druga oružja (propagandu, gerilu, klasične snage) i dalje upotrebljavaju da bi sebi obezbedile u svetu političke, teritorijalne i ekonomske prednosti. Zaštićene nuklearnim skladištima one su jedna drugoj protivteža, dok se sa svojim ekspedicionim korpusima klasičnog tipa pojavljuju tu i tamo u svetu i time, naizmeničnim akcijama, menjaju političku kartu.

U drugu kategoriju autor stavlja zemlje koje imaju sredstva da sebi obezbede zaštitu, uklanjajući na taj način pretnju — i rat — od svoje teritorije. Taj glavni zadatak one obezbeđuju posedovanjem sopstvene (čisto nacionalne) skale nuklearnog oružja. Međutim, one nemaju dovoljno sredstava (moćne ekspedicione korpusne opremljene klasičnim oružjem) da bi spolja intervenisale radi zaštite važnih, pa čak i viših interesa — ali koji nisu od vitalnog značaja. Ovoj kategoriji pripadaju V. Britanija i Francuska. Iskustvo pokazuje, ističe autor, da se „veliki”, uprkos njihovog rivalstva, brzo sporazumevaju kada treba ograničiti slobodu akcije zemalja druge kategorije.

Kao i V. Britanija, koja se postepeno odriče prisustva „istočno od Sueca”, Francuska je shvatila da ne može više mnogo „izvirivati” u svet — podrazumevajući to u vojničkom smislu. Svet je politički zasićen i „veliki” budno kontrolišu svaki pokušaj ekspanzije drugih zemalja, bile one savezničke ili prijateljske. Stoga su zemlje srednje veličine (V. Britanija i Francuska), čekajući da im se i druge zemlje pridruže, primorane da svoju raniju politiku moći zamene jednom skromnijom politikom odbrane svoje teritorije. Ograničavajući — možda privremeno — svoju ambiciju da se drže izvan sukoba, da uklanjaju pretnju i rat od svojih zemalja, da sebi obezbede sigurnost, nezavisnost i integritet nacionalne teritorije, one su se latile nuklearnog oružja. Po mišljenju autora, generala Galoa, samo arsenal nuklearnog oružja, braneći ono što je od apsolutno vitalnog značaja, mogao bi da u isti mah obeshrabri agresiju protivu nacionalne teritorije i da upotrebu ovog oružja učini verovatnom.

Za zemlje druge kategorije jasno je da rat nije više nastavak politike drugim sredstvima. Oslonjene na svoja atomska skladišta, one se više ne plaše rata, ali nemaju ni sredstava da ga nametnu drugima. U odnosu na druge zemlje, njima ostaje sloboda političke akcije — pod uslovom da ne bude inspirisana pretnjom pribegavanja sili, koja, u stvari, ne bi ni mogla da bude materijalizovana. Nasuprot tome, u međusobnom odnosu zemalja druge kategorije, za odbranu onoga što je od vitalnog

značaja (nacionalnog tla), iako veoma ograničeni — u poređenju sa onima velikih sila — arsenali nuklearnih sredstava mogu dosta lako da u svoju korist preokrenu odnos rizik — ulog i da tako nametnu jedan prinudan status quo, sličan onome između zemalja prve kategorije.

Kao što se vidi, ističe autor, ne radi se o nekoj politici sile, još manje politici veličine, već nešto mnogo jednostavnije — da se obezbedi zaštita onoga što je bitno, uklanjanjem aveti rata od nacionalne teritorije.

Treća kategorija obuhvata zemlje koje se, pošto imaju samo klasične oružane snage — različitog značaja i efikasnosti — pridržavaju još uvek ranije hijerarhije sila. Između sebe ove su zemlje podvrgnute ranijim pravilima odnosa klasičnih oružanih snaga. Sa nuklearnim silama moraju se sporazumevati, budući da bi jedno direktno sukobljavanje sa njima bilo neshvatljivo zbog razlike postojećih sredstava jedne i druge strane. U odnosu na bilo koju od dveju sila prve kategorije, zemlje treće kategorije bile bi jako hendikepirane da sama priroda oružanih sukoba nije duboko izmenjena. U stvari, velike sile su upoznale, na osnovu skupog iskustva, kakvim su se ozbiljnim rizicima izlagale u Koreji, na Formozi, na Suecu, na Kubi, u Vijetnamu ili Mandžuriji; ma koliko nejasne, jake sile sprečavale su i još uvek onemogućavaju njihovu slobodu dejstva i prekomerno korišćenje njihove tehničke svemoći. Osim toga, ukoliko im pođe za rukom da sebi nametnu jednu formu stroge neutralnosti, svrstavajući se odlučno u jednu ili drugu grupaciju jednonišljenika, zemlje treće kategorije doprinose stvaranju zona uticaja koje svaka od velikih sila nastoji da poštuje — s obzirom na to što bi rizik intervenisanja tamo ispao prevelik u odnosu na ulog ili korist koju bi takva intervencija donela. Ta pripadnost zonama uticaja vezana je za izvesna odricanja od nacionalnih sloboda i moguće je da jednoga dana zemlje koje su primorane da vode ovakvu politiku istu i plate — naročito na industrijskom i ekonomskom planu.

NR Kina je, po mišljenju autora, poseban slučaj. Nuklearna i ujedno „klasična” sila, ona nije još ušla u prvu kategoriju zbog ranjivosti svog atomskog arsenala i malog akcionog radijusa svojih nosača (vektora); zato što još ne raspolaže moćnom teškom industrijom, ona nema sredstava da naoruža mase boraca koje bi inače mogla lako da mobilise. U odnosu na velike sile Kina se još nije proglasila „svetilištem”; ona nema ni sva sredstva da bi vodila značajnije operacije „klasičnog” tipa izvan svoje teritorije.

Dajući već dokaza izvesne nadmenosti u odnosima sa SSSR-om, ali pošto još uvek ne raspolaže neophodnim strategijskim dometom da bi odvrtila SAD da je ne ugrožavaju, Kina je pokazivala krajnju opreznost u događajima na azijskom jugoistoku. Kada bude posedovala kompletnu skalu nuklearnog oružja i dalekometne rakete koje će joj omogućiti da odvrati svakoga ko bi pokušao da napadne na njenu teritoriju, Kina će verovatno voditi sasvim drugu spoljnu politiku.

Zatim se u članku ističe da klasična oružja, zahtevajući koncentraciju boraca i materijala, gube svoju moć čim postoji pretnja da će nuklearno oružje biti upotrebljeno. Tada se nameće disperzija snaga i sredstava, a time nestaje vatrena moć klasičnih oružja. Po mišljenju autora jedino protivsredstvo atomu jeste gerilski način ratovanja.

Jasno je, napominje autor, da je ranije napomenuta klasifikacija — sa tri kategorije zemalja — čisto teorijska pošto je zasnovana više na vrsti sredstava sa kojima raspolažu te zemlje nego na uslovima u kojima će ona biti upotrebljena.

Sve veći broj zemalja prihvatio je zakone nuklearnog doba. Svet je počeo shvatati da su dve supersile, u nameri da sačuvaju atribute svoje hegemonije nad nuklearnom snagom, pomalo skrivale istinu o njoj. Naime, one su od početka objašnjavale svetu da samo vrlo velike zemlje mogu upravljati nuklearnim sredstvima, da ona jako koštaju, da političko odlučivanje o njihovoj upotrebi zahteva zrelost — koja je privilegija velikih sila, da su raniji kriteriji o snazi klasičnog oružja još uvek u punoj važnosti, da bi širenje nuklearnog oružja bilo veoma opasno po čovečanstvo, da mudrost nalaže da monopol nad nuklearnim arsenalima treba prepustiti SAD i SSSR-u, a da ostali, svrstani iza njih, mogu samo da uživaju blagodeti mira i rada koje su ove dve sile uspostavile.

Autor je mišljenja da je ovakva argumentacija danas potpuno neodrživa i da je oborena. Svet je to shvatio i postepeno se preobražava. Privlačnost oblika oružane neutralnosti je utoliko veća što je ona uspela da uspostavi ravnotežu — razuma a ne straha — između SSSR i SAD. Ono što iznenađuje mnoge političare jeste da je ta ravnoteža — verovatno stabilna — postignuta uprkos jedne velike disproporcije u snagama.

Na kraju članka autor — general Galoa — ističe da trenutno svet pokazuje ove karakteristike:

a) Nuklearna oružja odbacila su krajnji oblik rata poznat pod imenom opšti rat.

b) Dok su nekada gotovo svi narodi bili više ili manje direktno tangirani svetskim ratovima, danas su nevolje rata i koristi mira nejednako podeljeni među njima. U stvari, nuklearna oružja omogućila su izvesnim zemljama da uklone rat od svoje nacionalne teritorije i da postanu potpuno nepovredljive. Tako zaštićene, one mogu rizikovati da izazivaju ratove u svetu, da podbadaju nemire i otpočinju krize, ukratko da izvode borbena dejstva znajući da, bez obzira na njihov ishod, one neće osetiti posledice kod svoje kuće. Na taj način one pokušavaju da šire svoj uticaj i brane svoje interese pomoću „perifernih” ratova — koje mogu i izgubiti a da time ne dovedu u opasnost svoju nacionalnu egzistenciju.

Ta sigurnost ih i podstiče da ispoljavaju izvesnu agresivnost van svoje zemlje i to je jedan od razloga sve veće nestabilnosti u ostalom svetu.

c) Nekada su najbogatiji narodi koristili silu jedni protiv drugih, pokušavajući da na taj način povećaju svoju moć. Što se tiče siromašnih naroda, niko nije želeo da ih ima pod svojom vlašću.

Danas je došlo do suprotne pojave. Bogate i moćne sile obezbeđuju mir — bar u svojoj kući, dok kod siromašnih naroda — i na njihovu štetu — šire sukobe svojih interesa. Tako je pojavom nuklearnog oružja čovečanstvo upućeno na izvesnu stabilnost među moćnima i, na žalost, nestabilnost među ostalima.